

Prof. dr hab. Małgorzata Bartosik-Purgat

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
Instytut Gospodarki Międzynarodowej
Katedra Zarządzania Międzynarodowego

Recenzja pracy doktorskiej

pt. „Rola kapitału intelektualnego w budowaniu konkurencyjności banków w Polsce”

napisanej przez **Panią mgr Karolinę Anielak-Sobczak**

pod kierunkiem naukowym

Pani dr hab. Magdaleny Rosińskiej-Bukowskiej, prof. UŁ oraz

promotora pomocniczego **dra Artura Mikulca**

Przedmiotem recenzji jest rozprawa doktorska Pani mgr Karoliny Anielak-Sobczak, pt. „*Rola kapitału intelektualnego w budowaniu konkurencyjności banków w Polsce*” napisana pod kierunkiem naukowym Pani promotor dr hab. Magdaleny Rosińskiej-Bukowskiej, prof. UŁ oraz Pana promotora pomocniczego dra Artura Mikulca. Podstawę sporządzenia recenzji stanowi pismo Pana dra hab. Rafała Matery, prof. UŁ, Przewodniczącego Komisji Uniwersytetu Łódzkiego do spraw stopni naukowych w dyscyplinie ekonomia i finanse, o powołaniu niżej podpisanej na recenzentkę rozprawy doktorskiej Pani mgr Karoliny Anielak-Sobczak.

Struktura recenzji składa się z następujących części: oceny wyboru tematyki, celu, hipotez badawczych, metodyki badawczej, struktury i treści pracy, uwag o charakterze technicznym i stylistycznym, wskazania mocnych i słabych stron pracy oraz ostatecznej konkluzji.

Wybór tematyki rozprawy

Tematyka podjęta w recenzowanej pracy doktorskiej ma charakter złożony i interdyscyplinarny. Omawiane w niej zagadnienia wpisują się głównie w obszar dyscypliny ekonomia i finanse, jednakże można wskazać tutaj także zagadnienia z dyscypliny nauki o zarządzaniu i jakości, jak również socjologii.

Rozwój nowych technologii na świecie i w Polsce ma niekwestionowany wpływ na funkcjonowanie banków w XXI wieku, a wprowadzanie nowoczesnych rozwiązań (bądź jego

brak) do obsługi klientów z pewnością determinuje konkurencyjność usług bankowych. Wśród czynników wpływających w znacznym stopniu na poziom konkurencyjności usług bankowych są także te, które określane są mianem czynników miękkich (zasoby niematerialne). W odniesieniu do niniejszej rozprawy doktorskiej mowa jest o zasobach ludzkich i relacjach pomiędzy interesariuszami i bankiem występujących na różnych wielokierunkowych płaszczyznach. Zakres tych powiązań odnosi się do kapitału intelektualnego, który w znaczącym stopniu wpływa na wizerunek jednostki, jakość usług, konkurencyjność, a w ostateczności również na efekt finansowy w postaci zysku. Właśnie ze względu na te zróżnicowane powiązania i zależności tematyka jest złożona, lecz niezmiernie ciekawa w eksploracji. Ponadto zagadnienie kapitału intelektualnego w odniesieniu do jego znaczenia w budowaniu konkurencyjności banków nie jest często badane i przedstawiane w literaturze przedmiotu. W większości dotychczasowych badań i opracowań naukowych kapitał intelektualny odnoszony jest do kondycji finansowej banków. Co więcej, kapitał intelektualny jako zmienna niezależna nie jest również częstym przedmiotem badań empirycznych. Z pewnością związane jest to z charakterem czynnika w postaci zasobów miękkich, który jest stosunkowo trudny w pomiarze. Należy jednak podkreślić, że zasoby niematerialne w postaci kapitału intelektualnego są niezwykle ważne w kontekście rozwoju i budowania konkurencyjności podmiotów w sektorze bankowym.

Podsumowując, bardzo pozytywnie oceniam wybór tematyki pod względem ważności, aktualności oraz oryginalności. W mojej opinii tematyka recenzowanej rozprawy bardzo dobrze wpisuje się w działalność badawczą innych polskich ośrodków naukowych, a zagadnienie znaczenia kapitału intelektualnego w budowaniu konkurencyjności banków w Polsce wypełnia lukę w zakresie prowadzonych badań i analiz.

Cel pracy i hipotezy badawcze

Celem głównym pracy jest „(...) ocena wpływu kapitału intelektualnego na konkurencyjność banków komercyjnych w Polsce” (s. 11). W mojej opinii został on określony w sposób poprawny, niebudzący zastrzeżeń.

Hipoteza główna sformułowana na potrzeby pracy doktorskiej brzmi następująco: „kapitał intelektualny banku jest istotnym czynnikiem budowania jego długookresowej pozycji konkurencyjnej” (s. 11).

Z kolei, w celu weryfikacji hipotezy głównej Autorka sformułowała także **trzy hipotezy szczegółowe** (ss. 11-12):

„**H1:** W modelach biznesowych współczesnych banków nierozłączne elementy struktury kapitału stanowią kapitał intelektualny oraz kapitał ekonomiczny.

H2: *Kapitał intelektualny banku opiera się na synergicznej sile trzech jego podsystemów: kapitału innowacyjnego, kapitału organizacyjnego oraz kapitału instytucjonalnego.*

H3: *Ocena pozycji konkurencyjnej banku wymaga wielowymiarowej oceny wszystkich warstw zgromadzonego przez bank kapitału (w tym kapitału ekonomicznego i podsystemów kapitału intelektualnego)."*

Zasadniczo zarówno hipoteza główna, jak i hipotezy szczegółowe zostały sformułowane poprawnie. Jednakże niepokojącą kwestią może być użycie spójnika „oraz” w H1 i H2, którego należy unikać w hipotezach badawczych ze względu na możliwość wystąpienia sytuacji, gdzie jeden czynnik zostanie potwierdzony, a inny nie. W takiej sytuacji, z matematycznego punktu widzenia, cała hipoteza zostaje niepotwierdzona.

Chciałabym zwrócić uwagę na bardzo transparentne przedstawienie podstaw do sformułowania hipotez ze wskazaniem ich w poszczególnych częściach (rozdziałach) pracy, a także powiązaniem z kolejnymi krokami analizy i procedury badawczej. Taki sposób należy uznać za jak najbardziej poprawny, a nawet wskazany i zalecany w pracach naukowych. Autorka tym samym potwierdziła bardzo dobry warsztat badawczy, jak również znajomość problematyki pracy.

Metody badawcze

W recenzowanej pracy Doktorantka wykorzystała mix metod badawczych, a mianowicie kwerendę literatury naukowej i popularnonaukowej (w tym także raporty z banków), wraz z analizą porównawczą, metody statystyki opisowej, metodę jakościową w postaci studium przypadku, wielowymiarową analizę statystyczną, jak również metodę CART (ang. *Classification and Regression Trees*), czyli budowę drzew klasyfikacyjnych. Są to metody niestandardowe, jednakże adekwatne i dobrze dobrane do problemu oraz podmiotów biorących udział w badaniu empirycznym. Na wyraźne podkreślenie wymaga tutaj konstrukcja autorskiego miernika syntetycznego, którego „konstrukcja została oparta o wskaźniki odnoszące się do kapitału ekonomicznego oraz trzech podsystemów kapitału intelektualnego (kapitału innowacyjnego, organizacyjnego i instytucjonalnego)” (s. 13).

Na podkreślenie zasługuje również fakt, że Autorka w odpowiedni, bardzo jasny i rzetelny sposób zaprezentowała kryteria selekcji podmiotów (banków) do badania z wykorzystaniem metody studium przypadku (ss. 14-15), jak również zakres czasowy analiz (ss. 15-18). Te elementy są bardzo ważnym fragmentem pracy, gdyż stanowią podstawę kolejnych etapów procedury badawczej.

Struktura i treść pracy

Recenzowana rozprawa doktorska składa się z siedmiu rozdziałów, wstępu, zakończenia, bibliografii, spisów: tabel, wykresów schematów, rycin oraz aneksu (procedura metody CART). Całość pracy została przedstawiona na 400 stronach maszynopisu, w tym rozdziały 1-7 wraz ze wstępem i zakończeniem są prezentowane na 373 stronach maszynopisu. W mojej opinii rozdziały pierwszy i drugi mają charakter teoretyczny (stanowią one teoretyczną i definicyjną kanwę rozważań prowadzonych w dysertacji), rozdział trzeci i czwarty posiadają charakter analityczny, rozdział piąty to część empiryczna (prezentacja studiów przypadków wybranych banków), rozdział szósty jest częścią metodyczną i odnosi się do wykorzystania wielowymiarowej analizy statystycznej w badaniu empirycznym, a rozdział siódmy stanowi część empiryczną pracy, w której Autorka zaprezentowała wyniki analizy empirycznej. Każdy rozdział poprzedzony jest krótkim wstępem, gdzie Autorka syntetycznie przedstawiła jego zawartość. Z kolei krótkie podsumowanie kończy każdy rozdział, co stanowi ciekawy element struktury całej pracy doktorskiej. Bibliografia obejmuje łącznie 355 pozycji, w tym 131 pozycji zwartych, 201 pozycji ciągłych, oraz 23 pozycje z materiałami elektronicznymi. W pracy wykorzystano literaturę zarówno w języku polskim, jak i angielskim. Liczbę pozycji literaturowych użytą do przygotowania rozprawy należy ocenić jako bogatą (w kontekście do objętości pracy) i różnorodną, obejmującą zakresem tematykę rozprawy, dobrą jakościowo oraz aktualną. Autorka korzystała zarówno ze starszych publikacji, które niekiedy noszą miano klasyków, jak i nowszych stanowiących odzwierciedlenie prowadzonych w omawianym zakresie badań.

Podsumowując ogólną ocenę struktury dysertacji, jej układ, wielkości poszczególnych rozdziałów oraz materiałów dodatkowych należy stwierdzić, że spełnia ona wymogi formalne stawiane pracom doktorskim. Oprócz powyższej – ogólnej – konkluzji dotyczącej struktury, w poniższych akapitach zostały omówione kolejne części pracy ze wskazaniem, moim zdaniem, ich mocnych i słabych stron.

Wstęp pracy zawiera niezbędne elementy, czyli uzasadnienie wyboru tematu, przedstawienie celu głównego, głównej hipotezy badawczej oraz hipotez szczegółowych, krótki opis zastosowanych metod badawczych, a także skróconą strukturę pracy. Należy również dodać, że we Wstępie Doktorantka zaprezentowała zestawienie sposobów weryfikacji hipotez badawczych, co stanowi bardzo istotny fragment tej części pracy pozwalający na dogłębne zrozumienie całej procedury badawczej zastosowanej przez Autorkę.

Rozdział 1. zatytułowany „*Konkurencja i konkurencyjność w sektorze bankowym*” ma charakter teoretyczny, w którym Autorka zaprezentowała podstawę dalszych dociekań badawczych. Rozdział ten został przygotowany zgodnie z zasadą „od ogółu do szczegółu”, co

powoduje dużą transparentność w odbiorze. W pierwszej części Autorka przedstawiła zagadnienia konkurencji i konkurencyjności (charakterystykę, sposoby definiowania, pomiaru itp.) odnosząc się do sektora bankowego. Bardzo pochwalam, że Doktorantka od samego początku rozważań uwzględniła specyfikę rynku usług bankowych, a nie omówiła poszczególne zagadnienia w kolejnych rozdziałach (jak to ma miejsce w wielu pracach naukowych). Ponadto, Doktorantka przedstawiła najważniejsze koncepcje teoretyczne, na których „osadzona” została praca doktorska. Omówiła m.in. teorię zasobową (ze szczególnym uwzględnieniem kapitału ludzkiego będącego głównym elementem składowym kapitału intelektualnego firmy), koncepcje gospodarki opartej na wiedzy czy teorie konkurencji. Przywołane teorie są jak najbardziej adekwatne do omawianego problemu badawczego oraz pozwalają wyjaśnić podstawowe mechanizmy, które badała Doktorantka.

W dalszych częściach rozdziału pierwszego Autorka zaprezentowała strategię konkurencyjne banków, metody, determinanty i mierniki ich konkurencyjności oraz specyfikę budowania konkurencyjności na rynku usług bankowych, a także w sytuacji dynamicznych zmian. W tej części pracy, oprócz teoretycznych aspektów, przedstawiono także rezultaty osiągnięć innych autorów w omawianym obszarze.

Podsumowując, rozdział pierwszy jest bardzo ciekawy, posiadający odpowiednio ułożoną strukturę, dobrze się go czyta, stanowi bardzo dobry wstęp do prezentacji dalszych analiz i badań empirycznych. Należy także podkreślić, że Doktorantka wykorzystała do jego przygotowania odpowiednio dobraną literaturę przedmiotu.

Rozdział 2. pt. *„Koncepcja kapitału intelektualnego banku w świetle literatury przedmiotu i badań empirycznych”* poświęcono koncepcji kapitału intelektualnego, w tym dokonano omówienia charakterystyki jego elementów odnosząc się (podobnie jak w rozdziale 1.) do rynku usług bankowych, co również należy ocenić „in plus”. Na duże uznanie zasługuje szczegółowe przedstawienie pojęcia kapitału intelektualnego w pracach różnych autorów, a także uzasadnienie przyjęcia na potrzeby pracy definicji oraz struktury kapitału intelektualnego banku (a mianowicie jego podziału na kapitał innowacyjny, organizacyjny oraz instytucjonalny). Jest to istotny fragment z perspektywy dalszych analiz oraz badań empirycznych.

W dalszej części rozdziału drugiego Autorka przedstawiła różne sposoby pomiaru (niektóre nazywając tradycyjnymi) kapitału intelektualnego, a następnie zaprezentowała mierniki możliwe do zastosowania w odniesieniu do jego podziału na poszczególne elementy (tj. innowacyjny, organizacyjny oraz instytucjonalny). Całość rozważań w tej części pracy Doktorantka starała się odnieść do sposobu funkcjonowania podmiotów w sektorze bankowym.

Rozdział ten jest bardzo interesujący, przedstawia różne koncepcje, ujęcia oraz zestawienia wyników badań innych autorów w odniesieniu do prezentowanych zagadnień. Autorka przedstawiła je w przekroju zarówno chronologicznym, jak i problemowym. Jest to materiał bogaty w wiedzę i dobrze, spójnie (poszczególne fragmenty nawiązują do siebie stanowiąc całość) napisany w oparciu o odpowiednie źródła literaturowe.

Druga część rozdziału drugiego prezentuje zarządzanie kapitałem intelektualnym banku poczynając od przedstawienia struktury kapitału intelektualnego banku, a następnie uwarunkowań wpływających na strategię zarządzania, jak również raportowania (determinanty, metody itd.). Na podkreślenie zasługuje prezentacja autorskiej oceny poszczególnych obszarów kapitału intelektualnego banku, którą Doktorantka opisała w ostatniej części rozdziału drugiego dysertacji. Metoda ta jest wartością dodaną opracowaną na potrzeby dalszych dociekań w postaci badań pierwotnych, jednakże już w tym miejscu zasługuje na pochwałę. Podkreśla dużą wiedzę Autorki, erudycję oraz bardzo dobre „zglobienie” badanego problemu.

W rozdziale 3. pt. „*Sektor bankowy w Polsce – charakterystyka zmian i determinant konkurencyjności*” Autorka przedstawiła specyfikę sektora bankowego w Polsce, w tym jednostki go tworzące oraz charakterystyczne uwarunkowania. Nie bez znaczenia jest także pierwsza część pokazująca rys historyczny i rozwój (zmiany) sektora bankowego w Polsce. Rozdział trzeci pracy stanowi ważny „pomost” pomiędzy częścią teoretyczno-analityczną a empiryczną pracy, w której Doktorantka przedstawiła metodykę i wyniki badań pierwotnych. Stanowi on bardzo ciekawy i dobrze napisany fragment pracy, w którym widać erudycję, a także bardzo szeroką znajomość badanej problematyki przez Autorkę dysertacji. Nie bez znaczenia są tutaj komentarze Doktorantki oraz dodatkowe informacje przedstawione w formie przypisów dolnych. W ramach jego przygotowania wykorzystano odpowiednio dobraną i zróżnicowaną literaturę (zarówno pozycje zwarte, ciągłe, raporty, jak i informacje pochodzące ze źródeł internetowych, np. strony www wybranych banków). Ważny fragment rozdziału trzeciego dotyczy także struktury próby badawczej, czyli banków wybranych do dalszej analizy. Autorka w bardzo precyzyjny sposób wskazała kryteria doboru dziesięciu banków (Alior Bank, BGŻ BNP Paribas, mBank, Citi Handlowy, ING Bank Śląski, Millennium Bank, Pekao S.A., PKO Bank Polski (PKO BP), Santander Bank, BOŚ Bank) oraz przedstawiła wyjaśnienia dlaczego inne banki nie znalazły się w próbie.

W rozdziale 4. pt. „*Potencjał polskich banków giełdowych – analiza grupy badawczej (10 banków) z wykorzystaniem wybranych parametrów*” Autorka zaprezentowała banki wybrane do próby badawczej (wskazane powyżej) w odniesieniu do określonych wskaźników

oraz kryteriów. Analiza przedstawiona w rozdziale obejmuje lata 2009-2020 i dotyczy sytuacji w bankach w odniesieniu do ROA, ROE, CIR, NIM, charakterystyk przedstawiających aktywa, kredyty, depozyty, zysk netto, liczby klientów, liczby oddziałów, liczby pracowników i wielkości świadczeń pracowniczych, liczby użytkowników bankowości elektronicznej, jak również aplikacji mobilnych. W ostatniej części tego rozdziału Doktorantka przedstawiła specyfikę poszczególnych banków w oparciu o kryteria o charakterze jakościowym (np. działania CSR, jakość obsługi, atrakcyjność oferty, zarządzania, specyfika zatrudnienia, niestabilność/zmienność otoczenia), jak również rankingi rozpoznawalne w sektorze bankowym, np. ranking „Złoty Bankier” czy nagrody przyznane bankom w zakresie innowacyjności. Są to elementy, które pozwalają bankom na opracowanie odpowiedniej strategii konkurencyjności na rynku usług bankowych.

Oceniając ten fragment pracy należy docenić ilość pracy włożoną w zebranie danych, wskazać poprawność analizy i interpretacji wybranych wskaźników, przejrzystość prezentacji, jak również ważne i ciekawe uwagi oraz komentarze Autorki mające charakter ekspercki. Wszystko to powoduje, że trudne zagadnienia przekazane są w sposób profesjonalny, a zarazem zrozumiały dla odbiorcy. Zagadnienia prezentowane w rozdziale czwartym są jednak niewystarczalne, o czym pisze Autorka na s. 194, do syntetycznej wielowymiarowej oceny. Niezbędne są tutaj pogłębione studia jakościowe, które zostały opisane w następnym rozdziale pracy.

Kontynuacja analizy sytuacji w poszczególnych bankach została zaprezentowana w rozdziale 5. pt. *„Kapitał intelektualny banków giełdowych działających w Polsce – analiza dziesięciu case studies”*. Autorka przeprowadziła w nim szeroki opis przypadków wybranych banków na podstawie zróżnicowanych źródeł informacji. Głównym celem tego etapu badań było porównanie strategii banków oraz wskazanie wspólnych elementów. Obszarami, które zostały poddane szczegółowej analizie w poszczególnych bankach były: „struktura organizacyjna banku – historia rozwoju, relacje ze spółką macierzystą; filary strategii rozwoju – zarządzanie, oferta, klienci, pracownicy, innowacje; implementacja zasad społecznej odpowiedzialności a potencjał kapitału intelektualnego banku” (s. 13). Taką samą strukturę posiada każdy z dziesięciu podrozdziałów (odnoszący się do konkretnego banku) w rozdziale piątym. Zabrakło mi tutaj podrozdziału o charakterze metodycznym, czyli opisującym jak przebiegało badanie o charakterze jakościowym mające na celu opracowanie poszczególnych studiów przypadków. Na przykład w jaki sposób gromadzone były dane, za pomocą jakich metod, z jakich źródeł (np. czy Autorka przeprowadzała wywiady pogłębione w bankach czy korzystała tylko z dostępnych źródeł wtórnych) itp. Taki podrozdział, w mojej ocenie, powinien znaleźć się na początku rozdziału piątego.

Bez względu na wskazane powyżej braki rozdział ten oceniam bardzo pozytywnie. Opracowania dotyczące sytuacji w poszczególnych bankach są przygotowane bardzo rzetelnie i przejrzyste, wszystkie podrozdziały mają podobną strukturę, co pozwala na szczegółowe porównanie i sformułowanie konkluzji dotyczących podobieństw i różnic w strategiach banków. Każdy z podrozdziałów zawiera dużą ilość informacji na temat historii, rozwoju, a także określonych działań wybranych jednostek.

W rozdziale 6. pt. *„Wykorzystanie metod wielowymiarowej analizy statystycznej do oceny wpływu kapitału intelektualnego na konkurencyjność – podstawy teoretyczne projektowania badań”* Autorka dokonała uzasadnienia wyboru metod statystycznych (wskazując ich zarówno mocne, jak i słabe strony) do dalszej analizy i badania wpływu kapitału intelektualnego na konkurencyjność banków w Polsce. Wśród nich znalazły się, wskazane powyżej, metody wielowymiarowej analizy statystycznej, czyli miernik syntetyczny oraz drzewa klasyfikacyjne. Doktorantka w swoim uzasadnieniu podała wiele przykładów zastosowania ww. metod pokazując ich adekwatność do przypadku swojego autorskiego badania. W dalszej części tego rozdziału Autorka zaprezentowała etapy powstawania miernika syntetycznego, tj. dobór wskaźników, wybór sposobu agregacji, wybór wag, jak również przedstawiła procedurę rekurencyjnego podziału, prowadzącej do zbudowania drzew klasyfikacyjnych. Doktorantka szczegółowo omówiła także źródła informacji, dzięki którym pozyskiwała dane do badań. Ponadto, podkreślono także determinanty, które ograniczają procedurę badawczą oraz wskazano wskaźniki diagnostyczne (zapropozowane przez Autorkę).

Rozdział szósty stanowi bardzo ważny element pracy – część metodyczną, który podkreśla wysoki poziom dociekań naukowych Autorki w omawianym obszarze.

Rozdział 7. pt. *„Badanie wpływu kapitału intelektualnego na konkurencyjność banków w Polsce – analiza wyników przeprowadzonej analizy empirycznej”* jest kontynuacją rozdziału szóstego. Doktorantka omówiła w nim etapy tworzenia autorskiego miernika syntetycznego badania konkurencyjności banków z wykorzystaniem wskaźników diagnostycznych odnoszących się do obszarów kapitału intelektualnego banku określonych w części teoretycznej pracy, tj. kapitału innowacyjnego, organizacyjnego i instytucjonalnego. Zastosowane miary i obliczenia statystyczne są adekwatne w stosunku do posiadanych danych, jak również do celu pracy oraz sformułowanych hipotez badawczych. Należy podkreślić, że prezentacja wyników jest bardzo transparentna i szczegółowa.

W kolejnej części rozdziału siódmego Autorka przedstawiła analizę konkurencyjności banków w odniesieniu do tworzenia drzew klasyfikacyjnych. Głównym celem przeprowadzonej analizy była identyfikacja zasad bazujących na wskaźnikach diagnostycznych

użytych do opracowania miernika syntetycznego, które pomogą zaklasyfikować badane banki do różnych grup (A – trzy najlepsze banki w danym roku, B – cztery kolejne banki, C – trzy banki zajmujące ostatnie miejsca w rankingu). W tym celu Autorka wykorzystwała program STATISTICA, a kolejne etapy analizy przedstawiła klarownie wraz z wszystkimi niezbędnymi detalami oraz komentarzem.

W *Zakończeniu* Doktorantka podsumowała rozważania prowadzone w dysertacji, odniosła się do stopnia realizacji założonych celów, a także weryfikacji hipotez badawczych (choć o stopniu weryfikacji hipotez badawczych można dowiedzieć się we wcześniejszych częściach pracy, w których prezentowane są wyniki analiz). Ponadto, przedstawiono szczegółowe wnioski wynikające z przeglądu literatury przedmiotu oraz badań własnych. Zabrakło mi w tej części pracy prezentacji głównych ograniczeń prowadzonych badań, które mogą stanowić obszary dalszych i bardziej dogłębnych eksploracji w przyszłości. Doceniam podkreślenie przez Autorkę pewnych ograniczeń w innych częściach pracy (na różnych etapach prowadzonych analiz), jednakże, w mojej opinii, warto również odnieść się do nich w zakończeniu. Ponadto, zabrakło mi w tej części dysertacji elementów dyskusji naukowej, czyli odniesień Doktorantki do wyników badań innych autorów.

Pracę kończy bibliografia, spis tabel, wykresów, schematów, rycin oraz aneks.

Uwagi o charakterze stylistycznym

Recenzowana dysertacja zawiera nieliczne błędy o charakterze stylistycznym, technicznym i interpunkcyjnym (np. w kilku miejscach zdania rozpoczynane są małą literą, po kropce). Poza tym praca jest przygotowana bardzo poprawnie i transparentnie pod względem wizualnym. Dzięki temu należy podkreślić dość duży komfort jej czytania. Na podkreślenie zasługuje dobry styl, klarowność i przejrzystość, bogactwo środków wyrazu, co świadczy o dobrym opanowaniu warsztatu pisarskiego przez Doktorantkę. Opisy wzbogacone są o ciekawe i opracowane na bardzo dobrym poziomie merytorycznym zestawienia tabelaryczne, schematy, ryciny oraz wykresy.

Jednakże na jeden element warto zwrócić uwagę, a mianowicie Autorka niekiedy w sposób mało precyzyjny odnosi się do określenia okresu czasu, którego dotyczą rozważania. Określenia: „W ciągu ostatniej dekady” (s. 57); „w ostatnich latach” (s. 66); „w ostatnich dwóch dekadach” (bez podania wieku) (s. 69) itd. są mało precyzyjne. W mojej opinii do tych sformułowań należałoby bardziej precyzyjnie określić czas, np. w ciągu trzeciej dekady XXI w.

Podsumowując recenzję dysertacji Pani mgr Karoliny Anielak-Sobczak, zaprezentuję jej mocne oraz słabsze strony.

Mocne strony:

- ważność, aktualność i aplikacyjność tematu i problemu badawczego. Otrzymane wyniki mogą zostać wykorzystane przez jednostki funkcjonujące w sektorze bankowym, dla których rezultaty mogą być podstawą do określenia działań strategicznych w kierunku wzrostu konkurencyjności na rynku usług bankowych;

- interdyscyplinarność – praca łączy ważne zagadnienia z zakresu ekonomii i finansów, a także innych dyscyplin w ramach dziedziny nauk społecznych, w tym nauki o zarządzaniu i jakości czy socjologii;

- opracowanie miernika syntetycznego, oceniającego wpływ kapitału ekonomicznego i trójwarstwowego kapitału intelektualnego na poprawę konkurencyjności banku. Moim zdaniem jest to znaczny wkład Doktorantki rozszerzający wiedzę na omawianym obszarze;

- zastosowanie zróżnicowanych metod badawczych, w tym metod statystycznych do analiz na temat znaczenia kapitału intelektualnego w budowaniu przewagi konkurencyjnej (chciałabym podkreślić także precyzyjność, skrupulatność oraz transparentność opisu procedury badawczej wraz z wszystkimi szczegółami);

- staranność w przygotowaniu rozprawy pod kątem technicznym i stylistycznym, choć Autorka nie ustrzegła się drobnych błędów. Autorka wykazała się niezwykłą swobodą w posługiwaniu się słowem pisanym. Ponadto w całej pracy zastosowano takie same standardy, co wpływa na bardzo dobry jej odbiór podczas lektury.

Słabe strony:

- zastrzeżenia dotyczące sposobu formułowania hipotez badawczych, o czym pisałam we wcześniejszej części recenzji, a także inne wątpliwości, na które nacisk położyłam w recenzji.

Podsumowując chciałabym zaznaczyć, że niektóre uwagi krytyczne sformułowane w recenzji mają charakter polemiczny. Podkreślone powyżej mocne strony rozprawy oraz ocena poszczególnych jej części, wpłynęły na to, iż moja ostateczna ocena pracy doktorskiej autorstwa Pani magister Karoliny Anielak-Sobczak jest pozytywna.

Końcowa konkluzja

Podsumowując ocenę recenzowanej pracy doktorskiej podkreślam, że stanowi ona oryginalne rozwiązanie problemu badawczego, Doktorantka prezentuje bardzo wysoki poziom wiedzy teoretycznej w dyscyplinie ekonomia i finanse, a także potrafi samodzielnie przygotować i przeprowadzić badania pierwotne. W mojej opinii wyniki tych badań stanowią

oryginalny dorobek naukowy Autorki (szczegóły tego wkładu przedstawiłam podczas prezentacji mocnych stron dysertacji).

Na podstawie powyższych wskazań oraz konkluzji stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska pt. *„Rola kapitału intelektualnego w budowaniu konkurencyjności banków w Polsce”* autorstwa Pani mgr Karoliny Anielak-Sobczak, napisana pod kierunkiem naukowym Pani dr hab. Magdaleny Rosińskiej-Bukowskiej, prof. UŁ oraz promotora pomocniczego Pana dra Artura Mikulca, spełnia wymagania stawiane rozprawom doktorskim w obowiązujących przepisach, zgodnie z treścią art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2016 r. poz. 882,1311 ze zm.) i może stanowić podstawę dalszego postępowania we wszczętym przewodzie doktorskim (dziedzina nauk społecznych, dyscyplina naukowa: ekonomia i finanse). **W związku z powyższym rekomenduję Komisji Uniwersytetu Łódzkiego ds. stopni naukowych w dyscyplinie ekonomia i finanse jej dopuszczenie do publicznej obrony.**

Uwzględniając wysoki poziom merytoryczny recenzowanej pracy doktorskiej oraz znaczny wkład w rozwój dyscypliny wnioskuję o jej wyróżnienie.

Małgorzata Bartosik-Purgat

Poznań, 01.09.2022 roku